
Recenzija

Kako povezati priročnika *Zdravje skozi umetnost* in *Skozi zdravje o umetnosti*

Prvo publikacijo, ki je obenem zbornik in didaktični priročnik (2016a), so pripravili sodelavci Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Uvod v zbornik je napisala Alenka Kovšca, socialna pedagoginja. Gre za prvi tovrstni priročnik pri nas, ki je namenjen predvsem pedagoškimi, socialnim, zdravstvenim delavcem, ki delajo z otroki in mladostniki. Nudi smernice za pogovore o izbranih zdravstvenih vsebinah tudi s pomočjo različnih vsebin umetniških del. Avtorji zbornika (2016a) odsvetujejo, da bi se vzgojitelji otrok in mladine kompleksnejših in zahtevnejših zdravstvenih ter umetniških tem lotevali prezgodaj ali na nestrokovno in neempatičen način že zato, ker so med otroki in mladino tudi prizadeti, ranjeni, bolni, travmatizirani. Očitno je, da se morajo naštetih vzgojitelji didaktično pripraviti na pouk že pred skupnim branjem/ogledom/poslušanjem izbranega umetniškega dela, med poukom pa morajo učencem omogočiti dobro počutje in varno okolje za izražanje njihovega doživljanja, da lahko steče sproščen pogovor.

Teme je možno uporabiti samostojno ali skupaj z izborom umetniških delih, ki jih prinaša drugi priročnik/zbornik (2016b). Teme obeh zbornikov/priročnikov so bile letos že osmič predstavljene na Bazarju, ki vedno znova dokazuje, da nas kultura povezuje. Ne gre le za interdisciplinarno povezavo različnih strok, ampak tudi za medsebojno povezavo zdravstvene in umetnostne oz. estetske vzgoje. Predstavljeni so bili tudi

primeri dobrih praks partnerskega sodelovanja med vzgojno-izobraževalnimi zavodi in kulturnimi ustanovami.

Ker se pedagoški delavci skupaj z otroki pri svojem delu ob branju različnih umetniških del, ogledu filmov in predstav ipd. srečujejo tudi z zdravstvenimi temami in ker so pedagoški delavci izrazili potrebo po znanjih in veščinah s področja zdravja, kar je pokazala raziskava Zdravje v šoli, 2013, so se povezali strokovnjaki Nacionalnega inštituta za javno zdravje, Ministrstva za kulturo, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z različnimi strokovnjaki s področja kulture, da so pripravili oba priročnika.

Smernice za zdravstvene teme ponujajo natančnejši vpogled v nekatere ključne usmeritve za delo z mladimi ob obravnavi zahtevnih zdravstvenih tem, kot so šole in učitelji o vključevanju zdravja v šolsko okolje (Helena Jeriček Klanšček), razvojne značilnosti otrok in mladostnikov po posameznih starostnih skupinah (Mateja Gorenc, Helena Jeriček, Klanšček, Maja Bajt); v priročniku obstajajo tudi smernice za obravnavo duševnega zdravja (Saška Roškar, Nuša Konec Juričič), smernice za obravnavo motenj hranjenja (Alenka Hafner), smernice za obravnavo zdravega prehranjevanja (Matej Gregorič, Stojan Kostanjevec), smernice za obravnavo telesne dejavnosti (Samo Belavič Pučnik), smernice za obravnavo zdrave spolnosti (Tanja Torkar, Alenka Hafner), smernice za obravnavo problematike alkohola in tobaka (Maja Zorko, Helena Koprivnikar) in smernice za obravnavo drog (Marijana Kašnik, Nina Pogorevc, Andreja Drev).

Priročnik jasno predstavi definicije zdravja, duševnih motenj, razvojnih značilnosti in težav otrok. Učitelji in vzgojitelji, svetovalni delavci in starši so s tem priročnikom dobili možnost in priložnost, da svojo strokovno kompetentnost dopolnijo in potrdijo svojo sposobnost vživljanja v otroke in mladostnike, v njihove stiske in potrebe. Zato se estetska komponenta priročnika prepleta z etično, ki je v medsebojni skrbi in podpori za zdravo življenje.

Povezovanje znanosti in umetnosti ustreza levi in desni polovici naših možganov. Naštete zdravstvene teme iz prvega zbornika vzgojitelji uporabljajo samostojno ali pa tudi pri analizi umetniških del, ki so opredeljena v drugem zborniku.

Drugi zbornik/priročnik (2016b) je izdalo Društvo za širjenje filmske kulture KINO! v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvom za zdravje. Ker ta publikacija smiselno dopolnjuje prvo, jo obravnavamo skupaj. Publikacija ima šest poglavij, ki zastopajo posamezne umetnostne veje. V njih avtorji predstavljajo kulturno-umetnostne vsebine, ki vsaka s svojstvenimi izraznimi sredstvi, inherentnimi posameznemu mediju, razpirajo aktual-

ne, kompleksne probleme, kot tudi občutljive, tabuizirane teme prve zaljubljenosti, ljubezni, odraščanja, drugačnosti, odnosov v družini in med vrstniki, spoznavanja in soočanja s spolnostjo, raznih odvisnosti ipd.

Uvod v zbornik/priročnik (2016b) je napisala dr. Maja Krajnc, o izbrani temi »Kako z umetnostjo spregovoriti o zdravju« razmišljata mag. Nataša Bucik in Nada Požar Matijašič, otrokovo/mladostnikovo doživljanje in razumevanje zdravja skozi umetnost analizira dr. Ljubica Marjanovič Umek v literaturi za otroke in mladino, mag. Darja Lavrenčič Vrabec, Ida Mlakar in mag. Darja Lavrenčič Vrabec v poglavju »Tematika zdravja v literaturi za otroke in mladino« pokažejo obsežen izbor leposlovne in strokovne literature (poučno leposlovje) za mladino. V eno najstarejših umetnosti, pripovedovanje zgodb, nas popelje pod naslovom »Z ljudskimi zgodbami o zdravju« Špela Frlic, pripovedovalka in izvajalka Pripovedovalskega varieteja. Dr. Ana Krajnc piše »O zdravju skozi gibljive podobe na platnu«. S temi podobami prinaša eklektičen nabor igranih, dokumentarnih in animiranih filmov, ki odsevajo družbo. O »Televiziji, televizijskih oddajah za otroke in mlade kot ogledalu njihove vsakdanjega življenja« piše mag. Martina Peštaj. V poglavju »Gledališče naj zmeraj odpira nova vprašanja« teatrologinja in gledališka kritičarka Zala Dobovšek naniza uprizoritve, ki jih družijo v vsakdanjem življenju mladih izjemno navzoče, a vse premalo opažene, obdelane in razrešene tematike. V svojem prispevku »O(b) glasbi in mladih« glasbeni kritik in publicist Igor Bašin problematizira vlogo glasbe danes, ker jo vidi v mehanizem potrošniške družbe.

Danes je na voljo vse več znanstvenih študij, ki pričajo o pozitivnih učinkih umetnosti na otroke in mladostnike – stik z umetnostjo lahko spodbudno vpliva na osebno avtonomijo in posameznikovo emancipacijo, sposobnost opažanja in kritičnega premisleka, dejavnost in ustvarjalnost. Priročnik zaobjame gledališče, medij z zelo neposrednim nagovarjanjem, ki predstavlja pomemben prostor urjenja in razvijanja otrokove/mladostnikove razumske in čustvene senzibilnosti; film, ki spodbuja ustvarjalnost, kritično mišljenje, vzdrami domišljijo in ima moč spregovoriti o neizrekljivem; ljudske pripovedi (pravljice) nas s svojo motivno raznolikostjo in sporočilnostjo zmorejo vedno znova globoko dotakniti; knjige, ki v mnogih pogledih burijo in širijo svet(ove); pa tudi glasbo, ki predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju mladostnikove identitete ... Umetnost nagovarja celega človeka. Ko jo kar najbolj doživimo, se nas dotakne duhovno, duševno in telesno. V svojem absolutnem nas senzibilizira, povečuje empatijo, solidarnost in omogoča združevanje različnih pogledov na svet. Otroci in mladostniki so izjemno občutljiva in zahtevna skupina, zato so avtorji in avtorice obeh zbornikov pri snovanju besedil in sezna-

mov literature obravnavali kulturno-umetnostna področja, kot so gledališče, ljudske pripovedke, filmi, gledališke igre, televizijske oddaje in glasba. V izboru del so sledili kakovosti in dostopnosti vsebin. S tem želijo poudariti pomen (kolektivne) izkušnje. Predvsem drugi zbornik (2016b) nam pokaže pomen glasbe, filma, gledališča itd. za zdravje. Ugotovitve, ki jih prinaša, veljajo na specifičen način tudi za odrasle.

Številne raziskave so pokazale, da kulturno-umetnostna vzgoja (KUV) omogoča celosten razvoj posameznega učenca, tako da:

- spodbuja razvoj njegove ustvarjalnosti in inovativnosti;
- spodbuja razvoj njegovih različnih individualnih sposobnosti in spretnosti – od komunikacijskih do gibalnih;
- spodbuja njegov socialno-čustveni razvoj (sodelovanje z drugimi, pozitivna samopodoba,
- socialno-čustvena stabilnost in zrelost ...);
- pomaga pri razvoju njegovih vrednot in identitete.

Priročnika/zbornika sta namenjena strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju (vzgojiteljem, učiteljem različnih predmetov oz. področij, svetovalnim delavcem, knjižničarjem, razrednikom, vodjem zdravih šol, vodstvom šol), strokovnim delavcem v kulturnih ustanovah, ki pripravljajo kulturno-vzgojne projekte za otroke in mlade oz. strokovna usposabljanja za različne ciljne skupine, strokovnjakom v vladnem in nevladnem sektorju s socialnega in zdravstvenega področja, prav tako tudi študentom različnih fakultet, ki usposabljuje nove strokovne delavce na vseh naštetih področjih.

Jasno je, da so zdravstvene teme že vključene v šolski kurikulum že zaradi številnih groženj nezdravega načina življenja v današnjem svetu. Že antični ideal je bil gojiti zdrav duh v zdravem telesu (lat. *mens sana in corpore sano*), ki se danes razširja na zdravega posameznika v zdravi družbi. Nevarna družba (Beckov *Risikogesellschaft*) seveda ni zdrava. Prav tako same zdravstvene vsebine nimajo terapevtske vrednosti. Ta pomen dobijo šele v povezavi z umetniškimi deli, ki omogočajo učenčevo celostno spoznavanje. Sporočilo obeh zbornikov/ priročnikov je, da je ohranjanje zdravja umetnost, ki presega medicinsko stroko, obenem pa je določena umetnost s kulturo tudi v funkciji terapije. Pomemben je pogovor o doživetem – videnem, slišnem ali prebranem gradivu na področju formalnega in neformalnega izobraževanja, možnosti za pogovor v skupini v družini, vrtcu, šoli, knjižnici, zdravstvenem domu ali kje drugje.

S tem že odgovorimo na vprašanje, kako povezati oba priročnika. Najprej je treba identificirati določen zdravstveni problem, potem v priporočenih medijih (literatura, filmi, gledališke igre ...) poiskati vsebine,

ki to težavo izražajo. K celovitosti teh predstavitev sodi tudi to, da se učitelji interdisciplinarno organizirajo z različnimi strokovnjaki, ki so primerni za posamezne kompleksne teme v timskem pouku, blok urah, razrednih urah itd.

Pogoj celovite vseživljenjske edukacije na področju KUV je sodelovanje različnih ustanov pri pripravi gradiv in svetovanju, interdisciplinarnost različnih strok pri pouku, interaktivna komunikacija – dialog, integrativna pedagogika in integrativna osebnost, ki razvija vse ravni človekovega bivanja: telesno, emocionalno, motivacijsko, kognitivno, mentalno (čustvena inteligenca in senzitivna reflektivnost), socialno in duhovno v družbenem in ekološkem okolju ter v časovnem kontinuumu preteklost-sedanost-prihodnost. Pri vsem poudarjanju pomena dialoga je treba najprej ugotoviti, da si otroci in Galimbertijeva apatična mladina zaslužijo najprej pošteno razlago, zakaj je v nihilističnem času življenje vredno življenja, ne pa terorizma smrti, in zakaj je umetnost lepega boljša kot umetnost grdega.

Bogomir Novak

Literatura

- Jeriček Klanšček, Helena, Hočevar Grom, Ada, Konec Juričič, Nuša, in Roškar Saška (ur., 2016a). *Zdravje skozi umetnost: smernice za pogovore o izbranih zdravstvenih temah za pedagoške delavce*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje
- Krajnc, Maja, Bucik, Nataša, in Požar Matijašič, Nada (ur., 2016b). *Skozi umetnost o zdravju: priročnik izbranih kulturnih vsebin*. Ljubljana: Društvo za širjenje filmske kulture Kino!. Elektronska knjiga, dostopna na spletnih straneh <http://www.kulturnibazar.si/kultura-vzgoja-gradiva/>.